

SANNVTVS, SIVE DE LV.

DO TALARIO.

Vm apud Marcum Sannutum, Capella, vitum (vt nosti) senatorij ordinis facile primarium, & cum ingenio excusso, tum varia etiam eruditione singularem, aliquando Venetijs cœnaremus ego & Fuscus frater, nonnulliq; præter ea illius domestici amici, quibus cum ille siquando à maioribus Reipublicæ negotijs vacabat, libenter otiali & conuiuere solebat, inter quos Franciscus Priolus, & Benedictus Longus, & Antonius Canalis erant: post apparatissimas epulas, & splendidissimum omnium obsoniorum genere cœuium, quo omnes opipare & liberaliter fueramus accepti (anniversaria enim natalitia sua forte celebrabat) appositis iam secundis mensis, circiter accensis lumini-

bus, Alexander Leopardus vir mechanicæ omnis peritissimus, & Sannuto inter paucos charus, ad nos ingressus est. Quem cum omnes non immerito taxaret & carperent, turpemq; officij desertorem insimularent, Sannutusq; etiam illum durius appellauisset, Quid tu, inquit ille, Marce, vosq; cæteri omnes indicta (vt aiunt) causa in præsentia me tam propensis animis, & tam facile condemnatis, & non perquiritis potius cur ego, qui alijs semper in rebus præsto vobis & impiger esse soleo, in hac vna, & omnium simul vestrum & mei pene ipsius oblitus fuisse videor, qui & tali defui officio, & tam bonam insuper perdidì cœnam! Hic cum recte dicere videretur, & omnes eum pariter hortaremur vt more illius causam in medium afferret, non enim vile quiddam videbatur & contempnendum fuisse quod ille huic officio præuertendum putasset, & Priolus etiam vt hoc faceret, illum sane impensius rogaret. Quid vos, inquit Fuscus, interpestie adeo Leopardo molesti estis meo, qui sero huc & incœnatus veniens comesse (vt arbitror) magis quam disertare nunc cupit? Permittite igitur, si placet, vt fame prius procul expulsa, ea postmodum satur dicat, & ordine referat, que alioquin fame scens non ab re confundere & inculcare contenderet. Ita profecto, inquit Marcus. & simul astantibus iussit pueris vt esculentorum fercula quædam quæ adhuc in repositorio aderant, Leopardo afferrent, illiq; sedulo ministrarent. Interea loci cœnante illo, secundis etiam remotis iam mensis, dum Sannutus & Longus nescio quid serio (vt ex vultu coniectari licebat) inter se colloquerentur, conuersus ad Canalem Priolus, Quid cessamus, inquit, mi Canalis? aut quid potius in præsentia nobis est agendum, nisi forte bene cœnati stertere hic malum, quam vt hoc temporis spatium donec cubitum imus, aliqua lufus iucunditate hilariter transmittendum curemus? Hic enim, ad me respiciens, lectione aliqua oblectare se cogitat, forte nanq; libellum quendam in triclinij angulo facientem sumpsisse me & reserasse conspexerat. Et Canalis, Vt libet, inquit, mi Priole, quando aliud nihil in præsentia agimus. Verum quod potissimum ludicri genus exordiri nunc volumus? Hic Sannutus, qui sermonem (vt arbitror) cum Longo inceptum, ne cœnictus hilaritati officeret, omiserat, & in aliud distulerat tempus, Cui potius inquit quam cœsuetudo nobis lufui operam dabit, qui vt ingenij plurimum, ita minimum fortunæ non immerito in se habere percipitur: & in quo uterque vestrum primas fibi vendicare anxie semper studet? Et cum dicto astanti innuit puero, qui illorum non ignarus consuetudinis, ocyus accurrens alueolum cum latrunculis attulit, & in mensæ reposuit medio. Hic dum illi se lufui parant, ad Fuscum respiciens Sannutus, Quanta, inquit, mi Fusce cum ludorum omnium, tum huiusc præcipue adest amoenitas & gratia, quæ non solum inuitare suauiter, sed valide etiam & diutius continere animorum studia potest? Quosdam etenim noui, & si vellem, nominare etiam nunc possem, nullam aliam ob rem nisi vt luderent, cibi somniq; oblitos (vt cætera omittam alia) dies cum noctibus saepe ludendo continuasse, vt non alia (vt arbitror) de causa isthæc ipsa res, nisi ob temporis iacturam, quam vel maximam aleatores faciunt, male audire, ad infamiamq; venisse videatur. Nec immerito mehercule, inquit Fuscus, quando inter res maxime hominum generi expetendas pretiosissimum sane à diis immortalibus concessum sit tempus, cuius vel minima etiam iactura recte perspendenti omnia, magni semper est existimanda. Non ab re igitur si quis istiusmodi rem dialecticoru more definire vellet, & temporis inanem quandam traductionem ludum esse diceret, eleganter profecto & accommodate illius vim naturamq; describeret, necnon illius etiam originem primaq; recte cœminisceretur exordia. Et quænam fuere illa? inquit Sannutus. Audire enim abs te cupio mi Fusce si quid forte reconditi hac super re tenes. nam Grammaticorum pleriq; quos viderim, cum alia nonnulla, tum istuc latrunculorum ludicrum ad Palamedem Nauplij referunt, qui id in diutina Ilij obſidione & inuenerit primus, & Græcorum etiam duces otio marcescentes hoc solatiū genere non inutiliter oblectauerit. Tum Fuscus, Scribuntur ista inquit, vt memorasti Sannute. Cæterum de illorum inuentione antiquior etiam Troianis temporibus extat fama, vt apud Herodotum & Pausaniam probatissimos sanè authores memoriae proditum est. Leonicus quinetiam frater in suis de varia historia commentarijs, qui adhuc in vulgus non prodiere, huiusmodi meminit rei, à quo (vt arbitror) opere, siquando in lucem venerit, nisi me fraternus fallit amor, omnes qui humanioribus vacant studiis, iuuabuntur sanè, & non mediocria reportabunt commoda. Est enim, vt inscribitur, plane variū, & cum reconditis, tum ab omni antiquitate conquisitis refertum historijs, ex græcorum nostratum,

q; authorum penetralibus erutis. Hic Sannutus ad me conuersus, & leniter (vt solebat) renidens. En ea inquit fides Leonice, is amor, vt hac de re, qua in primis me delectari certissime nouisti, me cœlatum tamdiu volueris, & nisi nunc aliud agens Fuscus illius in transcurso meminisset, hoc me diutius etiam latuisset. Verum haud impune feres. nam te aliquando Fusco etiam teste iniuriarum expostus labo. Cæterum inchoatum prosequere sermonem mi Fusce, & ludorum originem primam vt accepisti, commemora. Tum Fuscus, Ludorum inquit complurium inuentionem, Lydorum populis non immerito diligens adscripsit antiquitas. Cum enim eo terrarum in tractu Tyrsenus aliquando & Lydus Atyos (vt ferunt) filij regnarent, validaq; fimes cum cœli intemperie, tum terrarum etiam iniuria vniuersam inuasisset Lydiam, vt præsenti calamitati quo maxime possent modo aliqua illi quærent remedia, temporisq; moras inanibus frustrarentur ludibrijs, atq; hoc sese fallerent modo, pilæ lussum, & talorum insuper, & tesseræ, aliaq; pleraq; id genus animorum oblectamenta ex cogitasse feruntur. Qua etiam tempestate inualescente in dies fame, Tyrsenum ferunt cum popularium parte quadam naues ingressum sedes patrias reliquisse, prosperaq; vsum nauigatione in Italiam peruenisse, & eam occupasse regionem quam postea de suo nomine Tyrseniam appellauit. Quamobrem non inficias etiam ierim ludos quasi lydos à primo inuentionis exordio, elementi consueta permutatione ab antiquis Italiæ populis fuisse denominatos. Delectatus sum admodū (mehercule) inquit Marcus, hac tua breui mi Fusce & nitida historiunctula. Cæterum vt alia ex alijs plerunq; prouenire & procedere solent, nostra isthæc disceptatio non mediocrem sane studio ansam dedit meo, vt de te vel de fratre tuo meo iure nunc quæram id quod iam diu scire concupiui, quodq; à nullis vnquam grammaticis plene perdiscere potui. Quid tandem istuc est? inquit Fuscus. Et Marcus, de talorum inquit ludo Fusce paulo antè mentionem fecisti, de quo & semper alias dubius animi fui quisnā is esset, quove iuderetur modo, & superioribus etiam annis de Georgio Merula studiose perquisiui, qui (vt probe nosti) inter paucos eruditus, & multæ letationis vir ætate nostra non ab re habitus fuerat. Is hac super te mihi nonnulla ex Eustathio, pleraq; etiam ex Iulio Polluce semper adducere solebat, quæ ex illius sanè commentarijs cognoscere licet. Ex quibus vt quædam isthuc spectantia cognoscere me profiteor, (vera enim vt arbitror sunt fatenda) ita quæ ad exactam illius notitiam pertinent, ignorare me non eo inficias. Qui enim talus à tesserâ distat, vt id quod græci cubum vocant, ab astragalo, quanuis recentiorum nonnulli grammaticorum apud nos ista confundant: & quod tessera quidem sena habet latera, talus vero quaterna, probe me tenere nunc arbitror. De senione quinetiam in tesseris, & cane, siue vt nonnulli, asino, dicere aliquid possum: verum de ijs ipsis in talorum alea, decq; ipsa Venere, quem felicissimum antiqui iactum esse voluerunt, necq; quid dicam sanè, neque quid intelligam me habere præ me fero. Tum Fuscus ad me conuersus, Hæc sunt inquit frater quæ superiori anno dum Aristotelē Patauij publice profitereris, quia alia tunc erant agenda, signasti potius quām explicasti, quæ (mehercule) de te aliquoties quærere volui, sed multa (vt scis) intercesserunt quæ me distraherent, & ab istiusmodi auerterent studijs. Quamobrem posteaquām is incidit sermo, tuum erit quid hac de re sentis, aut explorati habes, differere, de me enim in præsentia taceo. sed Marco nostro (vt vis des) non dubito te rem inter paucas gratissimam esse facturum. Tum ego, Multa sunt inquam Fusce frater, quæ me hoc facere adhortantur. Sed in primis Sannuti nostri hac de re tam vehemens sanè studium. Cæterum quoniam is paulo ante iniuriarum mecum agere comminatus est, non prius certe incipiam, quām ab eo fidem accepero se posthac præmeditatam in me accusationem illam penitus aboliturum. Hic cum subrisisset ille, meque vt bono animo essem, & accurate id facerem insuper rogasset, ita sum exorsus. De re, Sannute & Fusce, & si non magna, satis tamen ambigua & subobscura nūc dicere me vultis, de qua vt pleriq; nonnulla, ita nullus (quod sciam) complexus est omnia. Parebo libens, & quæ varia lectione, sedulaq; animaduersione comprehendere potui, vobis pro virili breuiter exponam. Sermonis autem nostri exordium à philosopho capiam Aristotele, qui talorum naturam & situm, partiumq; insuper vocabula in suis de animalium historia commentarijs hoc maxime describit modo. Omnia quibus datus est talus, cruribus eum posterioribus continent, ita vt erectus in suffragine parte sui prona foris, supina introrsum spectet: & quæcola vocant, intus aduersa sibi posita sint: quæ ischia, foris: quæ antennæ, supra habeantur. Situs talorum omnium talis est. Quo in loco Theodorus Gaza vir nostra memoria vtriusq; linguae cum eruditissimus, tum etiam obseruantissimus, vbi Aristotelescola scribit, ille Venerem: vbi ischia, ille canem inuertit: quod insequuti posteriores grammatici, & constanter approbarunt omnes, & sedulò etiam eorum nonnulli pro parte illi suffragari conati sunt. nam dictionem ischia silentio prætereuntes, nescio quid de Veneris Coliadis apud Athenienses cognomine, frigide (mehercule) ne dicam insu se scriptis suis memoriae tradiderunt. Cæterum vtrum ne recte sic, an perperam dicatur, paulopost videbimus. nunc vero ex Aristotelis verbis talos omnes, quos Astragalos Græci vocant, quatuor habere latera siue facies, seu vultus appellare malumus (ijs etenim omnibus eadem in re authores vtuntur vocabulis) manifestissime deprehendere licet. Iactus enim talus, aut in pronam sui partem cadit, aut in supinam, vel in illas quæcola & ischia dicuntur. Supersunt ex partium numero antennæ illæ geminæ, quæ ideo in talorum non cōnumerantur iactu, nec partes dicuntur, quia nusquam super illas iactatus stare potest talus. Ex quibus (vt arbitror) grammaticorum quorundam manifestum deprehenditur erratum, qui talum quidem sex habere latera, tesseram vero quatuor, scriptis suis posteritati mandauere: quos miror, si mos

do Pollucem inspexerunt (vt plane videri volunt) in tam manifestum concidisse errorem, cum ille cubum, qui in confessis est tessera, sex habere dicat facies, totidem punctis siue lineis insignitas: talum autem quatuor, vtpote à quo binarius & quinarius absint, qui reperiūtur in cubis. Verum isthæc obiter sint dicta: quamobrem vnde digressi fuimus (si placet) redeamus. Adduximus (vt vidistis) ex Aristotele talorum facies quatuor, & illarum etiam vocabula recensuimus. Cæterum ex ijs duo illa cola & ischia, meo quidem iudicio paucularum adiectione literarum in omnibus quæ viderim exemplaribus mendose sane scribuntur & leguntur. Coa enim & chia, hinc duobus, inde vno detraæto ele^mento, vera (vt arbitror) & incorrupta habere debet lectio. Quod vt constanter asseuerem, usurpatum primo illud apud Græcos in talario ludo prouerbium sane facit: Nō chius, sed couis. Cuius cum in batrachis suis comicus meminisset Aristophanes de Theramene scribens, qui ob ingenij versutiam & agilitatem cothurnus ab Atheniensibus est cognominatus: locum illum explicantes Aristarchus & Didymus inter antiquos Grammaticæ professores sine controversia primi, coum in talis contrarium esse chio autumant, & coum semper lucrum facere, chium autem iacturam afferre dicunt. In Theramenem autem ideo à poëta adductum fuisse prouerbium de talorum iactu, translatione mutuata, quoniam is ingenij dexteritate, & morum versutia quodcumq; cupiebat & sequebatur, feliciter semper assequebatur, & incommoda pleruncq; mentis agilitate corrigebat, & tanquā commoda proferebat. Vt coa igitur & chia pro colis & ischijs apud philosophum legantur Aristotelem, isthæc (vt dixi) in primis me admonuit ratio. Deinde ipsem etiam vt hoc modo corrienda sit litera, alio sane in loco nos docuit Aristoteles. In ijs enim quos de cœlo inscripsit libris, secundo (vt arbitror) commentario ostendens superiora corpora paucioribus id facere motionibus, quod vix pluribus inferiora valent efficere corpora, isthæc quæ ego de illo ad literam nunc exprimam, subiicit verba: Est autē recte agere difficile vel multa, vel multoties, veluti decem milia talos coos iacere difficile, vnum vero aut duos, facile. Hæc ille, ex quibus coum in talis faciem esse quandam, & eandem felicem & fortunatam, meridiano (vt aiunt) sole clarius esse potest. Quem locum (vt obiter etiam hoc tangatur) exponens Simplicius inter veteres Aristotelis interpretes vel accuratissimus, adeo friget, & ita commentisci videtur, vt reuerentia viri commotus ego, nusquam alias in Aristotele oscitantis aut connuentis, tacere potius, quam eius hoc in loco expositionem afferre præelegerim. Cæterum vt latina etiam cum Græcis nō inutiliter coniungamus, quove illa modo inter se quadrent vocabula, scire possimus, aduertendum coum in talis latus senionem à Latinis vocitari, & quod Græci chium vocabant, nostri canem appellauere, quod ad numeros etiam translatum, canem quidem vnitatem, oppositum autem illius hexiten, id est senarium, vel senionem denominatos fuisse Pollux in onomasticis suis refert. cænem quinetiam iacturam semper, senionem vero victoriā sèpius & lucrum apportasse apud veteres legimus. Inde apud Persium est videre, Quid dexter Senio ferret, Scire erat in voto, damnosa canicula quātum Raderet. & Martialis Senio nec nostrum cum cane quassat ebur. Quo in loco Sannute silentio prætereundum non censeo, pueris nobis (nam adhuc talis ludebatur quos parellas vocabant. ferè enim abhinc quadraginta sunt anni quod is inoleuit lusus) faciem in tali quæ victoriā dabat, quam coum & senionem appellari diximus, ancīnum vocitatum fuisse: oppositam vero & p̄iorem quam sequebatur iactura, taonem dīctam, cuius vel vnicæ interuentu (nam quatuor & ipsi ludebant talis) inefficax ancīnorū reliquorum erat iactus: & illa missione is qui iecerat, neq; lucrum, neq; damnum faciebat. Quamobrem si accuratissimus alioquin vir, & inter paucos industrius Theodorus Gaza in ijs quæ de tali Aristotelem ex græco conuertens elegantissime conscripsit, quæ nos etiam retro adduximus, pro Venere senionem posuisset, & commode profecto tali latus illud interpretatus fuisse, & verbi illius vim & naturam latino vocabulo significanter expressisset: nunc coum in venerem transferens, & manifestissime errat, & mirum quantum illa in re se ipso minor esse videtur. Quod enim aliud in talis à Venere fuerit senio, si quis est qui forte ambigat, vel pauculis ijs Cæsarī Augusti verbis omnem penitus (vt arbitror) exuet dubitationem. Scribens enim ad Tiberium filium (vt Tranquillus in illius refert vita) his ad literam vtitur verbis. Lusimus mihi Tiberi Gestonticos & heri, & hodie. Talis enim iactatis vt quisq; canem aut Senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat vniuersos qui Venerem iecerat. Ex quibus sanè aliud fuisse Venerem, aliud senionem, manifestissime patere potest, cum ille quidem eo in ludo damnum & iacturam, Venus autem victoriā & lucrum apportaret. Nec minus præterea ex hoc etiam id ipsum dignoscere licet. Coum enim siue Senionem vel in vno tantum reperiri contingit tali, vt ex Aristotelis verbis in commentarijs de cœlo retro est declaratum: Venerem autem nisi quatuor iactis talis prouenire non posse certissimis ostenditur euidentijs. Cicero enim in suis de diuinatione commentarijs demonstrare studens quod casus in ijs non fit rebus, quæ omnes in se veritatis habent numeros, hæc subiicit verba. Quatuor tali iacti casu Venerem efficiunt. num etiam centum Veneres, si quadringtonos talos ieceris, casu futuras putas? Quam etiam rem Lucianus Samosatensis apud Græcos lepidissimus sanè author, in amoris suis ostendit de quodam scribens iuuene, qui præposto mentis iudicio Cnidia Veneris simulacrum Praxitelis opus effictum deperibat. illius hæc sunt 60 verba ad literam (si recte memini) de græco expressa. Cumq; talos quatuor Libyssæ Dammat super mensam iactasset, spem suam ludo & alex committebat: & recte quidem iaciens, præcipue si deam ipsam prospero effecisset iactu, talorum nullo æquali cadente effigie, & Deæ simulacrum cernuus

adorabat, & potiundi aliquando desiderij non mediocri erat in spe. Si autem (vt afolet) perperam talos iactasset, & in contrariam illi tristemq; stetissent faciem, vniuersæ Cnido multa imprecatus mala, veluti propriæ cuiusdam calamitatis gratia tristitia & moerore conflictabatur. Hęc ille. Ex Luciano igitur & Cicerone (vt animaduertistis) clarissime patere potest Venerem non vnico, sed quatenus effici talis, & tunc esse (vt hoc etiam, quod non omnes aduertunt, obiter adducatur) cum singuli quatuor tali diuerso inter se steterint aspectu, ita vt simul quatuor vna missione iactati, omnes talorum referant vultus: hoc videlicet modo, vt unus cum siue Senionem ostentet, alius chium siue canē, tertius pronam tali monstrat partem, quartus vero supinam. Quam rem cum Valerius Martialis in apophoretis suis innuisset potius quam expressisset, à nullo grammaticorum (quod sciam) ad hanc usq; diem expositus aut intellectus est locus. Quæ enim Domitius & Merula ea de re afferunt, mere sunt nugæ. Est autem distichon huiusmodi, cum quo tali remittuntur eburne: 10
Cum steterit nullus vultu tibi talus eodem,

Munera me dices magna dedisse tibi.

Quasi enim exiguum amico commendans munuscum poëta, affirmat tum deniq; illud magnum sibi visum iri, si quando in ludo talario Venerem iecerit. Fortunatum inquam & lucrosum iactum, nullo talorum eodem stante vultu. Hęc sunt, Sannute & Fusce, quæ de talorum partibus coo & chio, quas latine Senionem & Canem appellari diximus, & quæ de Venere etiam, assidua & diligenti cum Græcorum tum nostrorum lectione perquisita pro virili competire potuimus. In tenui faste re posita fuit opera, sed quia succisius id effectum est studijs, non vilis est (vt arbitror) neq; contemnendus labor, & alioquin isthac ipsa quantula sunt, vt cognita parū laudis afferunt, ita ignorata homini præsertim eruditio, & isthac profitenti, non nihil vituperationis adducere possunt. Sub ijs dītis cum reticuisse, & Sannutus qui diligentem auscultando præstauerat operam, nescio quid diceceret vellet, Leopardus accedens, qui & cœnauerat interim, & cum Longo etiam tesserulis luserat, Enfinquit adsum amici, prætermissti à me nuper officij longam, si me audire patiemini, afferens defensionem. Et Marcus, Hui lōgam inquit Leoparde! Atqui nox haud longa est, cuius bona etiam præteriit pars. Cæterum ne te absolutum iam putes, cras hoc in loco, & apud hos ipsos iudices (nam mecum omnes in prandio eritis) tibi dicenda erit causa. Quamobrem bene præmeditatus accedas. Et ad nos conuersus, Vos inquit Leonice & Fusce (quoniam intempesta est nox) hic apud nos optime manebitis: nam Priolus & Longus cum Canali & Leopardo cymbis suis domum vehentur. & cum dicto, vespertina de more præfata salutatione, nos in cubiculum cum Sannuto ingressi sumus: illi ad cymbas suas descenderunt. 30

N. LEONICVS THOMAEVS RENOLDO POLO S. D.

QVIA in sermonibus nostris quos abhinc aliquot annos confecimus, & tibi denominauimus, dialogus est de animorū immortalitate, qui Bembus inscribitur, vbi omnis ferè ea de re Plastonis explicatur ratio: idcirco superioribus diebus dum vacuus essem, mihi in mentem venit, non ab re esse, si aliquid etiam de illorum essentia pro virili mea disquirerem: q; hęc illi affinis esse videbatur quæstio. Verum cum rem sanè arduam, & profundissimis abstrusam tenebris, aggredi me intelligerem: dum de illa cogito, viresq; insuper meas perpendo, rursum an eā omnino tentarem, aliquandiu animi dubius fui. succurrebat enim mihi non solum diuersa & varia hac de re ab antiquis rerum scriptoribus, sed contraria etiam & pugnantia memoriae fuisse prodita: quæ neque diiudicare facultatis meæ, neq; approbare aut reprobare professionis & modestiæ esse ducebam. Et alioquin religioni nostræ piè semper addictus, quæ sola sapere, & recte sentire videtur, ea constanter vera esse existimo, quæ illa à sectatoribus suis indubitanter teneri obseruariq; præscripsit. Veruntamen cum nuper ab amico quodam meo, cui non obsequi nefas esse ducebam, vt id oneris subirem, ad quod (vt dixi) sponte etiam mea ferebar, impensis rogatus fuisse, vici omnem difficultatem, & quæ iampridem de Bembo audiueram, & multipli etiam variaq; lectione ipse collegeram, in vnu dialogi corpus coniecta, tibi, vt de alijs etiam feci, nunc Pole dedico. Cui enim potius hos serotinos fructus meos commendare debedo, quam tibi, cum philosopho præstantissimo, tum patrono de me semper optimè merito? Vale.